

İçindekiler

GİRİŞ	2
1- SEÇİM SÜRECİ	2
1.1. Başkanlık Sisteminin Gölgesinde Yerel Seçimler	2
1.2. İttifaklar	3
1.3. Siyasetin Dili	3
1.4. Tarz Aynı Aktörler Farklı: Eski Defterler.....	4
1.5. Beka Sorunu.....	4
1.6. İdeolojilerin Savruluşu	5
2- PARTİLERİN DURUMU	5
2.1. AK Parti	5
2.2. CHP	6
2.3. MHP	6
2.4. İyi Parti.....	7
2.5. HDP	7
2.6. SP	7
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	8

31 MART SEÇİMLERİ: RUTİN Mİ, YENİ BİR DÖNEMİN BAŞLANGICI MI?

GİRİŞ

31 Mart yerel seçimleri yapıldı. Hayal kırıklıkları ve zafer çılgınlıkları arasında seçmenin verdiği mesajı akliselimle okuyabilmek zor. Seçim yapılırken çıkan olaylarda can kayıplarının yaşanması üzüntü ile karşılanırken parti liderlerinin ve kazanan adayların soğukkanlı mesajlar vermesi gerginlik bekleyenlerin hevesini kursağında bıraktı. Farklı verilerle kazandığını ilan edenler, hile yapıldığını söyleyenler, itirazlar her zamanki görüntülerdi.

31 Mart yerel seçimlerinde haritadaki renklerin değiştiği, uzun yıllar sonra bazı yerlerin el değiştirdiği dikkate alınırsa yeni bir seçmen sosyolojisinin gündeme geleceğini söyleyebiliriz.

1- SEÇİM SÜRECİ

1.1. Başkanlık Sisteminin Gölgesinde Yerel Seçimler

Türkiye, 24 Haziran 2018’de sistem değişikliğinin hayata geçtiği bir seçim yaşadı. Parlamenter sistemden “güçlü başkanlık sistemi”ne fiili olarak geçti. Artık hükümetlerin de yerel yönetimlerin de alanı ve fonksiyonu farklıydı. Sistemin oturması ve hem halk nezdinde hem de siyasi alanda anlaşılması zaman alacaktı. Bu süreçte girilen seçimlerin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın şahsında yeni sistemle hesaplaşma olarak algılanması için bir ortam oluşturuldu. Bu ortamın oluşmasında muhalefet liderleri ve adaylarının payı olduğu kadar Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın da payı vardı. Devletin “yerel”le bu kadar muhatap olması sistemin sorgulanmasını ve “yerel seçimler”in bir tür “referandum” olarak yansıtılmasını beraberinde getirdi. AK Parti(Adalet ve Kalkınma Partisi)-MHP(Milliyetçi Hareket Partisi) ittifakının meseleyi “devletin bekası” temelinde değerlendirmesi ve bu şekilde küskünleri sandığa çekmeye çalışması ters de tepebilirdi. “Biz ve ötekiler” siyaseti kendini dışarıda görenlerin tepkiselliğinin harekete dönüşmesine neden olabilirdi. Bununla birlikte “devletin bekası” meselesi eğer muhafazakâr orta kesimi ikna edebilseydi muhalefet partilerinin durumunu oldukça zora sokabilirdi.

Gerek muhalefet gerekse de hükümet tarafı yerel seçimlerden sonra “erken seçim”in gündeme gelmeyeceğini söyleyerek geniş halk kitlelerinin tedirginliğinin önüne geçmeye çalıştı. Muhalefetten bazı isimlerin seçime az kala “devletle uyumlu çalışacakları” mesajını vermesi, kendileri açısından artı puan olarak değerlendirildi.

1.2. İttifaklar

Bu seçimlerde genel anlamda iki ittifak ön plana çıktı. Bunlar “Cumhur ittifakı” ve “Millet ittifakı” idi. Aslında cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de kısmi olarak denenmiş, CHP(Cumhuriyet Halk Partisi), bazı yerlerde HDP(Halkların Demokratik Partisi)’nin barajı aşması ve İyi Parti’nin daha fazla vekil çıkarması için fedakârlıkta bulunmuştu. CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, kendi partisinin oyları ciddi biçimde düşmüş olmasına rağmen “AKP’yi geriletik” diyerek “başarılı” olduğunu iddia etmişti.

Yerel seçimlerde ittifaklar oy pusulalarına yansımada; ama partilerin vardığı anlaşma gereği bazı partiler bazı yerlerde aday göstermeyip ittifakın adayını destekledi. Tabii bu arada belediye meclis üyeliklerinin de partiler arasında paylaştırıldığına dair veriler basında yer aldı.

İttifakların bazı partilere çok faydalı olduğu seçim sonuçlarında ortaya çıktı. Milliyetçi kanadın iki partisini kıyaslayarak net bir çıkarımda bulunabiliriz:

İyi Partinin aldığı oy % 7,45, MHP’nin aldığı oy ise % 7,31... İyi Parti hiçbir il ve büyükşehir belediyesi kazanmadı ama MHP, 1 büyükşehir ve 10 il belediye başkanlığı kazandı. MHP’nin kazandığı 135 ilçeye karşılık İyi Parti sadece 18 ilçe kazandı.

HDP’nin Millet İttifakına desteği tek taraflı ve “Yeter ki Erdoğan kazanmasın” argümanı üzerine kuruluydu. Gerek HDP yöneticilerinin gerek cezaevinden mesaj gönderen Selahattin Demirtaş’ın, gerekse de Kandil’in açıklamaları bu yöndeydi. Batıda CHP ve İyi Parti adaylarına verilen destek, doğuda ise PKK’nın etkisinin azalmasına bağlı olarak kırsaldaki kayıplar HDP’yi % 4,24 gibi bir rakama çekti ki, bu psikolojik sınırın biraz daha altıdır. 2009’daki yerel seçimlerde aynı siyasi çizgideki DTP(Demokratik Toplum Partisi)’nin aldığı oy oranı % 5,7 idi.

1.3. Siyasetin Dili

31 Mart yerel seçimlerinde siyasetin dili nispeten yumuşaktı. Son birkaç seçimdir kullanılan sert dil ve siyasi aktörlerin birbirini mahkemelere vermesi gibi durumlarla karşılaşılma. Yerelde uzun zamandır rastlanmayan, proje ve uygulanabilir vaatler üzerinden yürüyen bir propaganda dönemi geçirildi. Özellikle CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, bu süreçte daha önce olduğu gibi laiklik ve Atatürkçülük üzerinden muhataplarına yüklenmedi. İttifakların ve keskin tarafgirliklerin proje ve vaatleri ne kadar görme imkânı tanıdığı konusu tartışmalı olabilir; ama arşivlerin seçmenin seçilenleri kontrol etmesi konusunda önemli verilerle dolu olduğunun bilinmesinde fayda vardır.

Genel başkanların dışında yerelde adayların dilinde de ilginç bir yumuşama vardı. Mesela AK Parti’de Erdoğan yer yer esaslar ve ideolojiler üzerinden bir dil kullanırken İstanbul adayı Binali Yıldırım, seçimin yerel olduğuna vurgu yaptı ve yumuşak mesajlar

verdi. CHP adayı Ekrem İmamoğlu'nun HDP tabanına, muhafazakâr kesime sıcak mesajlar verme gayreti, bir camide Kur'an okuması akılda kalan ayrıntılardandı.

1.4. Tarz Aynı Aktörler Farklı: Eski Defterler

Seçim sürecinde sona yaklaşıldığında eski alışkanlıkların yeniden kendini gösterdiğine tanık olduk. Tarz aynı ama bu kez aktörler farklıydı. Eskiden seçimlere doğru gidilirken Kemalist sol kesimlerin kontrolündeki medyada muhafazakâr kimlikli siyasetçilere yönelik karalama kampanyaları başlatılır, çok sayıda haber servis edilirdi. Haberlerin çoğunun yalan olduğu ortaya çıkar, ama bu durum haberi yayanları ve haberin yayılmasını isteyenleri pek utandırmazdı.

31 Mart'a doğru yaklaşılırken kimi adaylar hakkında belgeler, kimileri hakkında ise görüntüler servis edildi. Servis edilen bilgi ve belgelerin doğruluğu bir yana bunların zamanlaması, ortada iyi niyet olmadığını gösteriyordu. Kimi adayların ailelerinin geçmişteki konumları, ideolojik duruşları gündeme getirildi ve bununla seçmenin bir kısmının tedirgin edilmesi ve taraf değiştirmesi istendi.

1.5. Beka Sorunu

31 Mart seçimleri, FETÖ ve PKK operasyonlarının devam ettiği, sınır ötesi harekâtın gündemde olduğu bir dönemde yapıldı. Darbe süreci sonrası Londra ve Washington merkezli ekonomik saldırıların devam ettiği bir süreçte Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Devlet Bahçeli, seçim sonuçlarının "Devletin bekası" ile alakalı bir hâle geldiğini dillendirdiler. Batı basınında yapılan kimi analizler ve içeride de "Bu seçimler parlamenter sistemin intikam seçimidir" diyen eski siyasetçilerden Hüsamettin Cindoruk gibi şahsiyetlerin açıklamaları, Erdoğan ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin "Beka söylemleri" konusunda haklı olduklarını düşündürdü. PKK'nin yönetim merkezi ile FETÖ'nün ülke dışındaki bağlantılarından yapılan açıklamalar ve bazı kesimleri harekete geçirme çabaları da bu söylemde etkili oldu. Tüm bunlara rağmen son dönemlerdeki ekonomik sorunlar, zamlar ve AK Parti içerisindeki çekişmeler, parti tabanının bir kısmında sandığa gitmeyerek yönetime mesaj verme düşüncesini değiştirmede. Muhalefet de bunun farkına vardığı için seçmenlerini sosyal konum ve ideolojik duruşlarına göre teyakkuzda tutma çabasına girişti ve büyük oranda başarılı oldu. Beyaz Türklerin oy kullanma konusundaki hırsları dikkat çekti.

1.6. İdeolojilerin Savruluşu

Türkiye'nin siyasi tarihinde sağ ve sol ideolojinin bu derece yakınlaştığı bir döneme rastlamak oldukça zordur. Daha önceleri merkez sağın muhafazakâr ve milliyetçi partilerle ya da merkez sağın Kemalist sol ile koalisyon kurdukları olmuştur. Hatta muhafazakâr siyasetin Kemalist sol ile koalisyonu (CHP-MSP) bile bir dönem söz konusu olmuş ve kısa süreliğine hayata geçmişti.

Ama MHP ve CHP siyasetinin ya da aşırı sol ile milliyetçi sağın aynı çatı altında göründüklerine rastlanmadı. Son birkaç yıldır bu da görülmeye başlandı.

Türk milliyetçiliğinin en sağındaki İyi Parti, Kürt solunun siyasi partisi olan HDP, muhafazakâr siyasetin önemli partisi - ki dört partileri Kemalist sol ideoloji tarafından kapatılmış- Millî Görüşün SP(Saadet Partisi)'si ve aşırı solun ÖDP(Özgürlük ve Dayanışma Partisi)'si Kemalist solun CHP'si ile ittifak kurabildiler.

Benzer bir durum karşı taraf için de geçerli. Yerelde ve dışarıda “Ümmetçi” bir görüntü veren AK Parti ile Kemalist sistemin ırkçı uygulamalarını destekleyen (Andımız gibi) MHP bir ittifak çatısı altında buluşabildiler. Daha önceleri “Türk ırkçılığını da Kürt ırkçılığını da reddediyoruz ve ayağımızın altına alıyoruz” diyen Erdoğan, Türk ırkçılığının sembol isimlerinden olan Nihal Atsız'dan şiir okuyabilecek noktaya geldi.

AK Parti-MHP ittifakı, içeride milliyetçi, dışarıda ise ümmetçi bir politikayı “devlet politikası” haline getirdi.

İdeolojilerin yerini bir tarafta “Erdoğan düşmanlığı”, diğer tarafta ise devletin çıkarları aldı.

2- PARTİLERİN DURUMU

2.1. AK Parti

Seçimlere doğru gidilirken yerel yönetimlerdeki yıpranma, heyecanını kaybetme ve yozlaşma dikkati çekecek boyutlara vardığı için AK Parti içerisinde Erdoğan'ın talimatıyla bir operasyona girişildi. Birçok yerdeki büyükşehir ve il belediye başkanları istifa etmeye zorlandı. Erdoğan bu hamleyle seçmene “çalışmayı değiştiriyorum” mesajını vermeye çalıştı ama seçimlere doğru gidilirken başlayan dış kaynaklı ekonomik krizler hamlenin etkisini azalttı. “Millet ittifakı”nın diri duruşunun aksine “Cumhur ittifakı” paydaşlarından MHP'nin “dostlar alışverişte görsün” haline bürünmesi Erdoğan'ın daha fazla alana inmesine sebep oldu. İstanbul'da “Karadenizli aday” yoğunluğu, Ankara'da “Kayseri'den birinin” aday gösterilmesi partide ataleti doğuran bir rahatsızlığa sebep oldu. Buna 15 Temmuz sonrasında

oluşturulan “güvenlik mantığının” yol açtığı mağduriyetler ve halkta oluşturduğu tepkilerin göz ardı edilmesi de eklenebilir.

Erdoğan’ın Orta Anadolu ve Karadeniz seçmenini dikkate alarak kullandığı milliyetçi dil ve HDP üzerinden Kürtleri incitici açıklamaları seçimde beklenmedik bir etkiye neden oldu. AK Parti’nin eski ve yeni söylemleri ortadayken Türk seçmen her zaman milliyetçi bir çizgide duran MHP’ye meyletti, metropollerdeki Kürt seçmen de AK Parti’den uzaklaştı. İttifak oylarında pek azalma görülmezken AK Parti’den MHP’ye ne kadar oyun geçtiğini elimizdeki verilerle hesaplama imkânımız yok.

AK Parti’nin Kürtlerden aldığı oyları kullandığı dilin başarısına bağlamak sahayı tam anlamamak anlamına gelir. HDP’nin gerileme nedenini PKK’nın silahlı vesayetinin geriletilmiş olmasında ve çözüm sürecinde HDP’ye yanaşmak zorunda kalmış olan korucular ve kimi aşiretlerin devletin yanında yer alma kararında aramak gerekir.

2.2. CHP

31 Mart seçimlerinin hiç şüphesiz en büyük kazananı CHP’dir. Milletvekili seçimlerinin aksine ittifak kurduğu partilere neredeyse hiç kazandırmadı ama ittifakın sayesinde çok önemli kazanımlar elde etti ve görünürde oyları ciddi biçimde arttı. Metropollerin büyük kısmını alarak ekonomik ve kültürel anlamda ciddi imkânlar elde etti.

31 Mart seçimleri her ne kadar Kemal Kılıçdaroğlu için başarı gibi görünse de Ekrem İmamoğlu gibi birinin önünü açtığı için aynı zamanda bir handikaptır. Önümüzdeki süreçte büyük ihtimalle CHP’nin yerel yönetimlerdeki başarısından çok “Yeni genel başkanın kim olacağı” konusu gündeme gelecektir ancak Kılıçdaroğlu bu seçimlerdeki başarısıyla parti içinde gücünü de arttırabilir. Bunu onunla İmamoğlu arasındaki ilişki belirleyecektir.

Ankara’daki durum daha da ilginçtir. Ülkenin başkentinde CHP listelerinden seçilmiş bir “ülkücü” belediye başkanlığı yapacaktır. İlçelerin çoğunluğunun AK Parti ve MHP’nin elinde olduğu bir Ankara’da şehri yönetmek için Mansur Yavaş’ın CHP’den çok “Cumhur ittifakı”na ihtiyacı olacaktır. Bunun yanında başkanın adeta bağımlı olduğu belediye meclisinde AK Parti’li üyelerin çoğunluğa ulaşmış olması Mansur Yavaş’ın zorunlu olarak Cumhur ittifakının onayını almasına itecektir, aksi durumda görev yapamaz duruma düşecektir. Dolayısıyla bu seçimler Ankara açısından bir problemin başlangıcı haline gelmiştir.

2.3. MHP

Seçimlerin kazananlarından biri de MHP’dir. Oy oranı olarak milletvekili seçimlerine göre oldukça geride görünmesine rağmen birçok il ve ilçede ortağı ak partinin aleyhinde belediye başkanlıklarını elde etmiştir. Hem alanda seçime yüklenmemiş hem de müttefikin kazanması için ciddi bir çaba içerisinde olmamıştır.

31 Mart seçimleri, Erdoğan ve AK Parti için sıkıntılı bir süreci başlatırken Devlet Bahçeli'ye göre oldukça "bereketli" geçmiştir. MHP'nin AK Partili adaylara katkısı ya da seçilmemelerine etkisi Cumhur ittifakının ve özellikle AK Parti tabanının önümüzdeki dönem en çok tartışacağı hususlar arasındadır. Bu tartışmaların nasıl sonuçlanacağını ise Bahçeli ile Erdoğan arasındaki uyum belirleyecektir.

2.4. İyi Parti

Şüphesiz seçimin en büyük kaybedeni Meral Akşener ve İyi Parti'dir. CHP ile gerçekleştirdiği ittifakta kazanamayacağı yerlere razı olması ya ciddi biçimde oyuna gelmesi ya da strateji bilmemesi ile açıklanabilir. Bu seçim sonucunda parti içinde ağırlığı bilinen ve Genel Başkan Yardımcısı olan Ümit Özdağ'ın görevinden istifa etmesi önümüzdeki dönemde hem Meral Akşener'in liderliğini hem de İyi Parti'nin geleceğini tartışma konusu haline getirecektir. Eğer CHP'nin büyükşehirlerdeki başarısı olmasaydı İyi Parti'nin MHP ve CHP arasında paylaşılması gibi bir durum da ortaya çıkabilirdi.

2.5. HDP

Çözüm sürecindeki ısıncı dil ve "Çukur Siyaseti"ndeki büyük tahribat sonrası seçmenin HDP'ye bakışı merak edilen konular arasındaydı. PKK'ya olan iltisakları gerekçesiyle görevden alınan ve yerlerine kayyım atanan belediyelerde "kayyım başkanlar" genelde başarılı işlere imza atmıştı. Ancak 24 Haziran seçimlerinde tablonun değişmediği de unutulmamalıdır.

31 Mart seçimlerinin kaybedenlerinden biri de HDP'dir. Her ne kadar HDP yöneticileri ve "Kandil" bağlantıları "Erdoğan'a kaybettirdik" diyorlarsa da Şırnak, Bitlis ve Ağrı gibi iller dışında birçok ilçede de HDP yönetimi kaybetti ve oyları ciddi biçimde düştü. Her fırsatta 7 Haziran 2015 seçimlerinde aldıkları oya göndermede bulunarak "6 milyon kişinin iradesi" vurgusu yapanlar, 31 Mart yerel seçimlerinde alınan 1 milyon 965 bin oyun açıklamasını yapmak durumundadırlar.

2.6. SP

Seçim sürecinin tartışmalı partilerinden biriydi Saadet Partisi. İyi Parti ve CHP'nin aksine HDP ile ittifakı çok da gizleme gereği duymayan tutumları, kendilerine ait televizyona "eşcinsel haklarını" savunan aşırı soldan Alper Taş'ı çıkarmaları, HDP'nin desteğiyle Şanlıurfa ve Adıyaman'da seçime iddialı girmeleri dikkati çekti ve tartışıldı.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

31 Mart yerel seçimleri, seçimlerin sürprizlere her zaman açık olduğunu ve siyasi süreç için toplumu ikna etmenin kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur. AK Parti'nin "beka" ile ilgili uyarılarına karşın, muhalefetin "Bahar gelecek" söylemiyle toplumun son dönemde, görünen kalkınmaya rağmen memnuniyetsizlik ve itirazlarını değerlendirme planı kısmen başarılı olmuştur.

31 Mart yerel seçimlerinin Türkiye siyasetinde nasıl bir değişim meydana getireceği henüz meçhuldür. Ancak CHP-İyi Parti ve HDP'nin aynı cephede buluşmaları, AK Parti'nin MHP'yi yanına alırken MHP'lileşmemesi ilkesi ile hareket etmesi beklenir. Aksi hâlde, İyi Parti'nin seküler söylemiyle diğer cephede sorunsuz durduğu bir ittifak yapısında AK Parti'yi kendisine benzemeye zorlayan bir MHP, AK Parti'nin önce Doğu illerinde, sonra bütün Türkiye'de erimesine yol açar. Dolayısıyla Millet İttifakını iktidara taşır. Uluslararası güçlerin de bu yönde bir çaba içerisinde oldukları açıkça izlenmektedir.

AK Parti'nin özellikle Ankara ve İstanbul'da sandıklara dahi sahip çıkamayacak bir teşkilat dağınıklığı ve bunun altında yatan etkenler, sadece muhalefete değil, uluslararası güçlere de cesaret vermiştir. Önümüzdeki dönemde Türkiye'ye yönelik siyasi mühendislik çalışmalarının ağırlık kazanması beklenmelidir.

AK Parti'nin Antalya, Kütahya gibi şehirleri elinde tutamaması, buna karşın CHP'nin İzmir, Kadıköy, Bakırköy gibi yerleşimlerde oyunu koruması, AK Parti belediyelerinin kültür ve halkla ilişkiler politikalarının sorgulanmasını gerektirmektedir.

AK Parti adayı Nihat Zeybekçi'nin İzmir'de verdiği sözlerin kendi seçim bölgesinde kazanıma dönüşmemiştir. AK Parti'nin elit sınıfa yönelik "hoşgörü" yaklaşımından bu sınıfa dönüştürme yönündeki politikaya evrilmemesi, AK Parti'yi hiçbir seçimi büyük bir kampanyaya dönüştürmeden kazanamamasına yol açmıştır. Toplumsal dönüşüm için yeni kültür politikalarının geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Öte yandan AK Parti'nin sağcılaşma sürecini bir an önce gözden geçirmesi ve sağ seçmeni kendisinden uzaklaştırmadan dindar kesimin aksiyonundan yararlanması, Türkiye'nin bundan sonraki siyasi süreci için önem arz etmektedir.

Sağcılaşan ve yasaları halktan değil resmi kurumlardan yana yorumlayan bir AK Parti, kurumsallaşamaz, geleceğin büyük partisi olarak kalamaz.

İyi Parti'nin bundan sonraki varlığı, CHP tarafından kollanmasına bağlıdır. CHP ile uyum içinde olmayan bir İyi Parti, kısa bir süre içinde siyasi arenadan tamamen çekilecektir. HDP'nin ise bazı illeri kaybetmesi ve bazı illerde ise ilçelerde umduğunu bulamaması ancak seçimleri kazanan karşı adayların halkı tatmin edecek başarılar göstermelerine bağlanabilir. Bölgede atanmış kayyumların AK Partili belediye başkanlarından daha başarılı olması, AK Parti'nin Bölge'de hizmet edecek adaylarla seçime girmediğinin işareti kabul edilmelidir. Genellikle feodal yapıdan gelen başkanların her tutumu halk tarafından takip edilmekte ve her eksikleri HDP'nin hanesine artı olarak işlenmektedir. Başka bir ifadeyle HDP, pek çok ilde başarısını kendisine değil, Bölge'de tutarlı bir siyasetin geliştirilmemesine borçludur. AK

Parti, kayımlı bir yapıya odaklanmak yerine Bölgedeki siyaset odaklarının eleştiri ve taleplerini dikkate alarak hareket etmeli ve Bölgede HDP dışında örnek bir belediyeciliğin oluşmasına katkıda bulunmalıdır. Aksi hâlde daha önce görüldüğü gibi halk, “Keşke AK Partili belediyelere de kayyum atansa!” diyecek ve ilk seçimde farklı bir tutuma yönelecektir. HÜDA PAR’ın (Hür Dava Partisi) seçimlere katılmamış olmasının kazanımları da üzerinde durulmaya değerdir. Bu kazanımlar, bütün taraflar açısından ayrıntılı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.